

Creatieve denkers

Hoe herken je een begaafd kind? Uit onderzoek is al heel wat bekend, zegt hoogleraar **Anouke Bakx**, die deze maand haar oratie uitspreekt. Een speciale onderzoekswerkplaats slaat de brug naar het klaslokaal. 'We kunnen begaafde leerlingen nog meer motiveren.'

U bent expert hoogbegaafdheid, maar u houdt eigenlijk niet van die term.

'Dat klopt, "hoogbegaafdheid" kan een bepaalde druk met zich meebrengen. Als kinderen eenmaal dat label hebben, wordt er van alles van ze verwacht. Ze móéten presteren. Ik spreek liever van "begaafdheid", als er al een label moet zijn.'

En wat is begaafdheid precies?

'Er zijn veel perspectieven op begaafdheid, maar enkele kenmerken keren altijd terug. In de eerste plaats intelligentie, al blijkt dat lastiger te meten dan we lang hebben gedacht. Een IQ-test is niet zo precies als een meetlat. Maar begaafde kinderen hebben altijd een bovengemiddeld denkvermogen. En ze zijn creatief, ze komen met onverwachte oplossingen. Ik was laatst bij een techniekles waar kinderen met programmeerbaar speelgoed aan de slag gingen. Ze hadden ook een pen om aantekeningen te maken. Opeens maakt een van de kinderen die pen vast aan een motortje dat kan draaien en begint zo tekeningen te maken. Dat had die leerkracht nog nooit gezien. Een derde kenmerk is de enorme gedrevenheid die begaafde kinderen kunnen hebben als ze echt door iets geboeid zijn. Denk aan een jongetje dat dinosaurussen niet alleen leuk vindt, maar letterlijk elke soort tot in detail kent.'

Welke misverstanden bestaan er over uitblinkers?

'Het is niet zo dat begaafde kinderen in alles uitblinken. Daarom herkennen leraren niet altijd dat ze met een begaafd kind van doen hebben. Om bij dat ene jongetje te blijven: die is gek van dino's, maar is misschien wel heel passief bij een onderwerp dat hem koud laat. Maar misschien wel

het grootste misverstand is dat begaafde kinderen sociaal-emotioneel vaak achter zouden lopen. Deze zogenoemde disharmoniehypothese wordt ook vaak als argument gebruikt tegen versnellingsstrategieën.

Begaafde kinderen zouden geen aansluiting vinden bij hun klasgenoten als ze een of meer klassen overslaan. Inmiddels is er veel onderzoek gedaan – voor Nederland bijvoorbeeld door Lianne Hoogeven – waaruit blijkt dat versnellen in de meeste gevallen prima uitpakt. Niet elk kind is erbij gebaat en je moet het goed begeleiden, maar voor de meeste begaafde kinderen is versnellen een uitkomst.'

Hoe bent u zelf in begaafdheid geïnteresseerd geraakt?

'Toen ik twaalf was, zat er een begaafd jongetje bij mij in de klas. Dat vond ik fascinerend. Waarin verschilde hij van andere kinderen? Toen ik later zelf voor de klas stond, vond ik het leuke kinderen om mee te werken. Nu zie ik begaafde leerlingen als een groep waarvoor we nog echt wat kunnen betekenen.'

Want wat komen deze leerlingen tekort?

'Het Nederlandse onderwijs was altijd al goed met kinderen die wat achterblijven, maar stak minder energie in begaafde leerlingen. Die komen er toch wel, werd dan gedacht. Maar het kan voor een kind in groep 3 heel ontmoedigend zijn als de klas "simpele" woordjes leert schrijven, terwijl het zelf al verhaaltjes schrijft. Dat kan zelfs tot uitval leiden.

'Onder thuiszitters zien we eveneens begaafde leerlingen'

Anouke Bakx (1971) is lector Leren en innoveren (Fontys Hogeschool Kind en Educatie) en bijzonder hoogleraar Begaafdheid (Radboud Universiteit), coauteur van Werken met begaafde leerlingen in de klas (2016) en coördinator van onderzoekswerkplaats POINT013. Zie point013.nl en pagina 32.

Anouke Bakx
geeft **leestips**:
bekijk ze op
didactiefonline.nl.

Zo zijn er onder de veelbesproken thuiszitters ook begaafde leerlingen. Het is daarom mooi dat er dit jaar een subsidiepotje is gekomen voor samenwerkingsverbanden die aanbod voor begaafde leerlingen ontwikkelen. Hopelijk wordt dat geld wel met enige regie besteed. Maak bijvoorbeeld clusters van samenwerkingsverbanden, zo kun je ervaringen beter delen.'

Kennis delen over begaafdheid, dat is ook een belangrijke pijler van het project POINT013 (Passend Onderwijs voor Ieder Nieuw Talent) in de regio Tilburg, dat u coördineert. Wat is de

gedachte achter dit initiatief?

'Bij POINT werken leerkrachten van elf basisscholen, pabodocenten en onderzoekers samen aan onderzoek en praktijkverbetering voor begaafde

leerlingen. Dit project loopt nu twee jaar. Ik geloof heel erg in de meerwaarde van zo'n onderzoekswerkplaats, de kloof tussen wetenschap en praktijk moet

'Leraar heeft steun nodig van politiek en onderzoek'

Voor het blok: JA/NEE

Verwachten ouders van begaafde kinderen dat de school de rode loper uitrolt?

'Nee, dat is echt een clichébeeld. Ouders van begaafde kinderen verwachten terecht dat ook hun kinderen zich op school goed kunnen ontwikkelen. Maar in mijn ervaring zijn ze niet overdreven veeleisend en vaak juist vrij terughoudend in hun contact met de school.'

Heeft een begaafd kind zelf weleens 'last' van zijn begaafdheid?

'Ja, dat kan gebeuren. Begaafdheid is in principe iets heel moois, maar voor zo'n leerling lang niet altijd gemakkelijk. Die krijgt van de leerkracht niet altijd de aandacht die het nodig heeft en ervaart soms een mismatch met de groep. In groep 2 bijvoorbeeld nemen kinderen doorgaans afspraken nog niet zo serieus. Dan zeggen ze in de pauze dat ze na school samen gaan spelen, maar zijn ze dat alweer vergeten als de bel gaat. Dat kan moeilijk zijn voor een begaafd kind dat op een voorlijke manier met vriendschappen omgaat. Dit kind denkt dan: "We hadden toch een afspraak?"'

kleiner. De samenwerking met onderzoekers is voor leraren een vorm van professionalisering, ze gaan hun interventies beter onderbouwen.'

Om welke vragen draait het in deze onderzoekswerkplaats?

'We concentreren ons op het herkennen van begaafdheid en op het motiveren van begaafde leerlingen. Daar valt nog veel winst te boeken. In het basisonderwijs wordt de stof vaak herhaald. Begrijpelijk, maar niet uitdagend voor begaafde leerlingen. Geef hun daarom ruimte om eigen keuzes te maken, bijvoorbeeld met weektaken. De kunst is om dat soort inzichten op een toegankelijke manier te verspreiden, zodat ook anderen in het onderwijsveld er iets aan hebben. Dat proberen we nu met andere kennisclips. Dat zijn korte filmpjes van vier à vijf minuten waarin een van de bij POINT betrokken mensen een bepaald aspect van begaafdheid uitlegt. Bijvoorbeeld over de vraag of je begaafdheid ook aan kindertekeningen kunt herkennen. Er staan nu tien van die clips op onze website, point013.nl.'

Waar is, op basis van uw ervaringen met POINT, een begaafd kind het best op zijn plaats? Op een reguliere basisschool of in een speciaal programma?

'In Nederland zie je een grote variëteit, van volledig inclusief onderwijs tot fulltime begaafdheidsonderwijs. Daartussen zit van alles, bijvoorbeeld plusklassen of een initiatief als *Day a Week*-scholen, waarbij begaafde kinderen een dag in de week gezamenlijk les hebben. Ik denk dat begaafde kinderen prima in een reguliere klas kunnen. Je hebt dan wel een leerkracht nodig die heel goed kan differentiëren. Gelukkig raken leraren steeds beter onderlegd in het omgaan met verschillen. Dat is alleen maar goed, want het gemiddelde kind ben ik nog nooit tegengekomen.'

De sleutel tot effectief onderwijs voor begaafde kinderen ligt dus bij de leraar?

'Dat is te gemakkelijk. Natuurlijk, de leerkracht heeft het directe contact met het kind en dat is cruciaal. Voor POINT hebben we net honderden begaafde leerlingen bevraagd en daaruit bleek maar weer hoe belangrijk het voor hen is dat ze een leraar hebben door wie ze zich begrepen voelen. Maar de leraar kan het niet alleen. De politiek moet de noodzaak erkennen om begaafde leerlingen beter te bedienen, wat gelukkig steeds meer gebeurt. Onderzoekers moeten hun kennis over begaafdheid goed ontsluiten en de lerarenopleiding moet toekomstige leerkrachten met die kennis vertrouwd maken. Als dat allemaal op orde is, kan de leraar in de klas nog beter zijn werk doen.' ■